

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיר"ק ירושלים תוכב"א

שנשמעו אצל משתה היין

סעודת פורים תשכ"ה

עד דלא ידע בין ארור הקן לפרנץ מרדכי

- מעם למנהג "פארשטעלן" בפורים • ביאור הפסוק כי הגידו לו את עם מרדכי • עם מרדכי, הוא רק בקיום התורה ומצות • בשעת גזירת הקן התנכרו 'היהודים', אבל בשעת הישועה היה ונהפוך הוא, שהגויים התנכרו ליהודים • משל מהתולדות על מצות עונג שבת • למה תקנו להשתפר פנין ולא די לשמוח מחמת קדושת היום • תפארת שלמה: היראת שמים ופחד ה' שלמרדכי והיהודים, נשפע גם על רבים מעמי הארץ • למה לא המתין מרדכי מלגזור התענית עד אחר יו"ט של פסח • הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי • לעתיד לבוא יוכו לשלימת שמחת פורים מכח עיצומו של יום •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תש"פ לפ"ק

לשון קדשו - קונטרס קמ

14 מינוט) קלאר

★ ★ ★ ★

יצא לאור ע"י

מערכת לשון קדשו

מאנטריאל קאנאדא - 514-585-3040-1

צענטראלע נומער:

929-522-1515

ענגלאנד 0330-350-3110

קאנאדא 438-797-0770

ארץ ישראל 072-3275205

זו הערן די רעקארדינג: דרוק #1, דערנאך קונטרס נומער 140

איר קענט אויך לאזן הודעות הערות ותיקונים, און מנדב זיין

מען קען אויך הערן די רעקארדינגס:

דרוקט נומער 9→6→1

ניו יארק 718-298-4641

ארץ ישראל 072-3333419

(סעודת פורים תשכ"ה → 925→16)

• ברכת מזל טוב •

הר"ר יודא אליעזר יאקאבאוויטש הי"ו

לרגל נישואין בתו

עב"ג הרתן זאב נ"י

בן הר"ה ג' ר' פנחס דוד שווארטץ ז"ל

הר"ר משה פריעדמאן הי"ו

לרגל שמחת נישואין נכדו

החתן אליעזר צבי נ"י בן בנו הר"ר זרח הי"ו

עב"ג בת הר"ר ארי' שמואל פריעדמאן הי"ו

ברכת רבינו יחול על ראשם, וזכות לימוד תורה דרכים וזכות רביה"ק זי"ע יגן עליהם, שהזיווגים יעלו יפה, ויזכו להעמיד דורות ישרים ומבורכים, ע"ד ישראל סבא, לעטרת תפארת אבותם.

• זיהם יעלו לזכרון •

תלמיד חכם מופלג, בקי בש"ס ופוסקים, ירא את ה' מנעוריו, יגע לקיים כל מצוה בדקדוק הלכה קלה כבחמורה, מעורר את השחר, האריך בתפילה כבונה, אהוב ומכובד בעיני כל מכיריו

מוה"ר מרדכי דוב ז"ל גרובער

בן הר"ה ח' ר' אלעזר הלוי ז"ל

נפטר י"ג אדר א' תשנ"ז

הרה"ח, איש חיל רוב פעלים, דבוק בריב"ה"ק מנעוריו מבית אבותיו, ודחה מקורב אל הקודש כל ימיו. עמד לימין רביה"ק לעשות פעילות כבירות למוצת הקהלה והמוסדות, ובפרט בהקמת עיר קרית יואל, בנאמנות. וכשיצא לאור ספר הקדוש ויואל משה שלחו רבינו למסרו בשמו לרבנים וגדולי ישראל

מוה"ר משה ז"ל אייזענבערג

בן הר"ר אלימלך ע"ה מדעברעצין

בנו של הר"ה ח' ר' צבי ז"ל בעל אבסניא של רביה"ק זי"ע

[עין בפנים הקונטרס (הערה 1) מה שהזכיר רבינו אודות

דרשה שאמר בעיר דעברעצין שבת זכור תש"ד. ובסוף

דבריו מזכיר שהאבסניא היה אז בבית ר' יודל קרויס.

והכוונה שבאותו פעם היה שונה מהרגיל, שהאבסניא

לא היתה אז בבית ר' צבי אייזענבערג ז"ל מחמת שאשתו

לא היתה אז בקו הבריאות. וגם אז בא רבינו לבקרן.]

שבק לן חיים ביום ט' אדר תש"פ

הרה"ח הישיש, רץ בצב"י לעשות חסד לולתו, והיה מראשי וממקימי חברת "תומכי חולים" רסאטמאר, היה דבוק בצדיקי הדור הקודמים, וזה לחביבות יתירה מרביה"ק זי"ע

מוה"ר צבי (הערשל) ז"ל לעפקאוויטש

בן הר"ה ח' ר' יצחק אייזיק ז"ל

נפטר י"ג אדר א' תשנ"ז

לע"נ האשה החשובה והצנועה אשה יראת ה', מרת יוסל ב"ר ארי' ע"ה - נפטר י"ז אדר תשס"ו לפ"ק

KolSatmar.com

אופן ראשון

בביאור המאמר: עד דלא ידע בין ארור המן לפרוך מרדכי

קושיא א

[אמר] "חכו"ל (מגילה ז:): חייב אינש לבסומי בפוראי עד דלא ידע בין ארור המן לפרוך מרדכי.

ואינו מובן הכוונה במאמר זה.

א

הקדמות לביאור המאמר

(עד אחר אות כג)

הקדמה א: מה שקבעו יום פורים ליו"ט, הוא כדי להמשיך השפעת הישועה בכל שנה, כעין שהיה בשעת הנס ונראה לפרש שהוא על דרך שכתב בקדושת לוי (קדושה ראשונה לחנוכה) ובשאר ספרים הקדושים (בני יששכר כסלו ד, ח. יטב פנים לחנוכה, אות י) שכל הימים שקבעו חכמינו ז"ל לימים טובים, הוא מפני שראו ברוח קדשם שמתעורר בשמים ונשפע בכל שנה ושנה אותה ההשפעה שהיתה בשעת הנס, ומטעם זה אמרו חכו"ל (ראש השנה יח-ט:): "דאע"פ שבטלה הימים טובים שבמגילת תענית מכל מקום חנוכה ופורים לא בטלו. כי המה ראו שיתעורר בכל שנה השפעת האור של נס חנוכה ופורים ע"י קיום מצות היום. ונמצא לפי זה שבימים פורים נשפע השפעת אור הנס שבימי מרדכי ואסתר, ועל כן על ידי קיום מצות שמחת פורים ושתית היין, ממשיכין בזה שתהיה הישועה גם עתה באופן שהיה בשעת הנס].

ב

הקדמה ב: בשעת הנס והישועה נתרומם קרן ישראל, עד שרבים מעמי הארץ מתהירים כי נפל פחד היהודים עליהם [והנה כשהיה הצרה על ישראל היו בעומק השפלות, אמנם כשנעשה הנס, נתהפך הכל מקצה אל הקצה, אשר ישלטו היהודים המה בשנאייהם, כי מלבד מה שהיה כין ס'איז נתרומם געווארן דער קרן התורה וישאר דעמאלטס, (באופן וואס) ס'האט קיין שיעור נישט, בנפש ובגוף. עקסטערדעם שטייט דאך אין פסוק ורבים מעמי הארץ מתהירים כי נפל פחד היהודים עליהם (אסתר ח, יז), (וכן כתיב ט, ג) וכל שרי המדינות וגו' מנשאים את היהודים] כי נפל פחד מרדכי עליהם.

זיי זענען געווארן "אידן", די באפעלקערונג פון די אומות, פון די "גוים" (ווייל) ס'איז אויף זיי געווען דער פחד פון מרדכי, [אין] דער פחד פון אידן.

ג

והתפארת שלמה מפרש בזה, כי היראת שמים ופחד ה' שבלב מרדכי והיהודים, נשפע גם על רבים מעמי הארץ ער דער תפארת שלמה זאגט גאר (בביאור ענין נפל פחד היהודים ופחד מרדכי עליהם, [אז] ס'איז געווען, ס'איז אראפגעקומען אזא פח היראה, אזויפיל יראת שמים, [עד שנפל יראה זו גם על עמי הארץ].

^א חסר בתחלתו על הירקארינג. והשלמנוהו בלשון הקודש על פי הנדפס בקונטרס דברות קודש לפורים מרשימות התלמידים, עם הוספה לפי ענין הדרוש.

^ב כאן מתחיל הירקארינג.

^ג בתפארת שלמה (דרושי פורים, ד"ה שושנת יעקב): הנה כל עיקר כוונת הצדיקים בעולם הזה, הוא להגדיל שמו של הקב"ה בעולם השפל הזה, ויפירו וידעו כל הגוים כי לה' הארץ ומלואה. כי מכח קדושתם ופרישתם ועבודתם להשי"ת, הם ממשיכים בחינת האלקות בעולם הזה, להעיר כל יושבי תבל לקבל עליהם עול מלכות שמים וכו'. וזה שהיה גם כן כח של מרדכי ואסתר, הפלא עצו והגדיל תושיה וקדושה בקרב הארץ, להמשיך האלקות ויראת שמים, ונעשה ניסים על ידם. וזהו שנאמר (אסתר ח, יז) כל מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע שמחה וששון ליהודים כו', דבר המלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ודתו הוא הדת של תורה, מגיע לעורר קירות לבבם, שמחה וששון ליהודים, כמו שכתוב (תהלים ק, ב) עבדו את ד' בשמחה, וגילו בפרעה (שם ב, יא). ורבים מעמי הארץ מתהירים כי נפל פחד היהודים עליהם, על ידי המשכונת האלקות והיראה ופחד של היהודים, נפל גם כן

'אידן' האָבן דעמאָלטס געהאַט אַזויפיל יראַת שָׁמַיִם, און 'מִרְדָּכִי', [אַז] דעם יראַת שָׁמַיִם פון "אידן", האָט מִשְׁפִּיע געווען אפילו אויף די "גוים". [אַז] זיי האָבן אויך אָנגעהויבן צו באַקומען יראַת שָׁמַיִם.

[וזהו שנאמר] **כִּי נָפַל "פֶּחַד הַיְּהוּדִים"**, דער פֶּחַד וואָס אידן האָבן געהאַט דעמאָלטס פֶּאַר'ן באַשעפער, האָט מִשְׁפִּיע געווען [עליהם] אויף די אומות. ווי דער אמת, אַז ס'איז דאָ אַמֶּת'דיגע ערליכע אידן, איז עס מִשְׁפִּיע אויף 'יעדן'. נאָר אַזאַ בחינה וואָס ס'איז דעמאָלטס געווען [בשעת הנס פורים], דאָס האָט מִשְׁפִּיע געווען [גם על הגוים].

ד

אבל גם לפי פשטות הכתוב, הרי היה להגוים יראה ופחד מן מרדכי והיהודים, ועל כן היו "מתַּיְהָדִים" שנעשו יהודים נאָר אָבער, אין פֶּשְׁטוּת [מיינט דער] רַבִּים מַעֲמֵי הָאָרֶץ מְתִיְהָדִים [כִּי נָפַל פֶּחַד הַיְּהוּדִים עליהם], ווייל זיי האָבן זיך 'געשראָקן' פֶּאַר זיי [שלא ירעו להם, יען כי מרדכי והיהודים] זיי זענען געווען גרויס בְּבֵית הַמֶּלֶךְ^ד.

ה

ובוראי היה מהם גם כאלו שרק הראו עצמם כאלו הם יהודים, מפני הפחד. אף שבאמת היה שָׁבַע תועבות בָּלָם נו אין אַזאַ צייט [שיש פחד על שונאי ישראל], ווערן דאָך [גרים אפילו] אַזעלכע וואָס זענען ניטאַמאָל 'דערביי', זיי מיינען נישט ערנסט, אין האָרץ איז שָׁבַע תועבות בָּלָם^ה. נאָר ער שרעקט זיך, [פֶּאַר] פֶּחַד, [ולכן מְתִיְהָד עצמו להיות נראה כיהודי].

ו

הקדמה ג: בשעת גזירת הָמָן היה להיפוך, שהיו יהודים כאלה שהראו עצמן כגוים, מפני הפחד (עד אחר אות יא)

[אמנם] 'פריער' איז געווען פֶּאַרקערט. [דבשעת הגזירה היו יהודים שעשו עצמם כגוים, והשתחוו לָהֶמָן, כדי שלא יכירו שהם יהודים, מפני פחד הגזירה (וכדלהלן אות ט ואות יח)].

ז

קושיא ב

למה לא המתין מרדכי מלגזור התענית עד אחר יו"ט של פסח [ויוכן בהקדם וואָס] איך פֿלעג צו זאָגן^ז. לכאורה [הלא] די גזירה איז דאָך הערשט געווען אויף שְׁלֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר (ג, יא), און דאָס איז צושיקט

הפחד על העכו"ם, לכן מְתִיְהָדִים. וזהו שנאמר **כִּי נָפַל "פֶּחַד מִרְדָּכִי" עֲלֵיהֶם**, רצ"ל פֶּחַד של מִרְדָּכִי ויראת שמים שהיה על פניו. נָפַל גם כן עֲלֵיהֶם, כי כן הוא, מיראת שמים של הצדיק נשפע גם כן היראה על כל העולם. וקבלת פנים של הצדיק הוא הגורם ליראת שמים, כדאיאת בזוהר הקדוש (ח"ב לח). [על הפסוק] יִרְאֶה כָּל זָכוֹרֶךָ אֶת פְּנֵי הָאָדָם כו' (משפטים לד, כג), פְּנֵי הָאָדָם זה רבי שמעון בן יוחאי, כי בראותו פני הצדיק ממשיך עליו יראת שמים, כמו שנאמר במשה רבינו ע"ה (שם, ל) **"וַיִּירָאוּ" מִגִּשְׁתֹּא אֱלֹהִים**, שנמשך עליהם יראת שמים על ידי שהיו נִגְשִׁים אליו, לראות פניו.

^ז וכהמשך לשון הפסוק כי נָפַל פֶּחַד מִרְדָּכִי עֲלֵיהֶם, **כִּי גָדוֹל מִרְדָּכִי בְּבֵית הַמֶּלֶךְ וגו'** כי האיש מִרְדָּכִי הולך וגדול. ^ח מלשון הפסוק במשלי (כו, כד-כה): **בְּשִׁפְתָיו יִנְכַּר שׁוֹנֵא, וּבִקְרָבוֹ יִשֵּׁת מִרְמָה**. כי יִחַן קולו אל תִּאֲמָן בו, כי שָׁבַע תועבות בָּלָם. ופירושו המפרשים דָּשָׁבַע הוא לשון ריבוי מספר, והכוונה כי הרבה תועבות במחשבת לבו.

^י כן אמר רבינו בדרשה שבת זכור תש"ד בעיר דעברעצין, בשעת תוקף הגזירות והצרות רח"ל. ורבינו הזכיר זאת בב' שבועות לפני זה בשיחה ביום כ"ט שבט תשכ"ה (נדפס בדברות קודש לשו"כ"י ח"ה), וז"ל (במקוצר): קודם אין דעברעצין בין איך געווען פרשת זכור, כ'האָב געזאָגט א דרשה אין שול, און דעמאָלטס האָב איך געזאָגט וועגן דעם "פֶּאַרשטעלן", דעם וואָס מ'זעט אויס אויפן פנים ווי א גוי [בשעת הצרות והגזירות] (וענה שם אחד: מ'האָט אַראָפּגענומען באָרד און פֿיאות), און פֶּאַררוואָס מ'פֶּאַרשטעלט זיך "פורים", דער עולם איז געגאָנגען מ'האָט אָנגעטאָן [איזה בנד על הפנים], מ'האָט דאָך מורא געהאַט אינגאָנצן איבערלאָזן אָפּען, האָט מען פֶּאַרשטעלט די באָרד און

געוואָרן [אגרות הראשונות] אין ניסן [דערפריער, בשלושה עשר יום בן] (שם, יב), באלד אַ יאָר [פריער, פון יום הגזירה].

[ואם כן קשה] פאַרוואָס האָט מען געמוזט פאַסטן [תיכף] אום פסח [שהוא יום טוב, וכדכתיב] [וַיַּעֲבֹר מֶרְדֳּכָי (שם ד, יז), וַיְדַרְשׁוּ 'שַׁעֲבֹר' עַל הַדָּת, לְהַתְּעִנּוּת בִּיט"ז]. ער האָט דאָךְ צייט געהאַט 'דעם תענית צו מאַכן' נאָך פסח.

ח

ישוב קושיא ב

תיכף משיצאה הגזירה ב"ג ניסן, נעשו ישראל כהפקר, והיו בסכנה גדולה בכל יום, ולכן לא יכלו להמתין עם התענית עד לאחר פסח

נאָר וואָס'זשע דען. ווען די גזירה איז אַרויסגעקומען, זענען אידן געוואָרן 'הַפֶּקֶר'. מ'האָט געוואוסט ס'איז דער רצון פון די מלוכה, חלילה אַזוי ווי ס'שטייט (ג), לְהַשְׁמִיד לְהָרָג וּלְאַבֵּד. נו איז דאָךְ [א סכנה, שהרין] מ'איז געוואָרן הַפֶּקֶר פאַר די

פיאות און מ'האָט ארויסגעזען ווי א גוי. - האָב איך געזאָגט, לעולם איז דאָךְ א קשיא, דער רשע [הַמֶּן] האָט דאָךְ געוואָלט רחמנא ליצול [להשמיד ולהרוג, אָבער] ס'איז דאָךְ א קשיא, די 'גזירה' איז דאָךְ הערשט געווען אויף אדר [לשנה הבאה], און מרדכי האָט געפאַסט שוין אין פסח וועגן דער 'גזירה', און דעם צווייטן טאָג פסח האָט מען אים אויפגעהאַנגען. [והלא] ס'איז נאָך צייט געווען א יאָר באלד, ס'איז דאָךְ נאָך צייט געווען [לגזור תענית לאחר פסח], ס'איז דאָךְ געווען [הגזירה] הערשט אויף איבער א יאָר.

האָב איך געזאָגט, ס'איז געווען זעט אויס א "סכנה", ווייל געוואוסט האָט מען דאָךְ אז ס'איז דאָ אַזא גזירה, האָט מען דאָךְ געוואוסט אז ס'איז דער רצון הַמְּלוּכָה רחמנא ליצול, ממילא זענען אידן געוואָרן הַפֶּקֶר, אַז מ'איז 'אַרויס' געגאַנגען [אויף די גאַס] און מ'האָט געזען א איד, איז ער געווען אין א "סכנה". [ולכן הוצרך מרדכי לגזור תענית חִיפָה וּמִיד, משום פיקוח נפש]. [ומכיון שהיה סכנה] נו האָט מען זיך נישט געקענט באַווייזן [דאָס פנים. ואף] אז דער אייבירשטער וועט העלפן ס'וועט נישט זיין דערפון [לבסוף ב"ג אדר, אבל מ"מ] 'דערווייל' איז א סכנה, האָט מען זיך "פאַרשטעלט" אַז מ'זאָל אויסזען ווי א גוי, און לִזְכֹּר זֶה אז דער אייבירשטער האָט געהאַלטן, 'מאכט מען נאָך' און מ'פאַרשטעלט זיך פורים. אַזוי האָב איך געזאָגט אין דעברעצין אין יענעם שבת. איבערדעם איז געבליבן א זַכָּר, אז מ'פאַרשטעלט זיך [פורים].

נאָר וואָס דען, מ'דאַרף אָבער וויסן אז מ'איז [נאָר] "פאַרשטעלט", כ'האָב מורא ס'ווערט 'ערנסט', וואָרן ווער ס'איז [פאַרשטעלט] ווי א גוי וועט ער באלד 'שמועס'ן שוין טאָקע אַזוי [ווי א גוי], מ'פאַרגעסט זיך וואו מ'האָלט, כ'האָב מורא ס'ווערט 'אויס פאַרשטעלט'. דעמאָלט איז מען נאָר געווען נאָר א פאַרשטעלטער, האָט מען געמאַכט א זַכָּר [בכל שנה בפורים, כדי] מ'זאָל וויסן אז טאָמער דאַרף מען אויסזען ווי א גוי, זאָל מען וויסן אז מ'איז "נאָר פאַרשטעלט".

ס'איז דאָךְ דעמאָלט געווען די 'לעצטע דרשה' [לפני המלחמה]. [וענה איש אחד: דער רבי האט געזאָגט "ווער ווייטט נאָך וואָס ס'קומט נאָך אלץ", ס'איז געווען וויער א שאַרפע דרשה דעמאָלט]. ס'איז געווען אַן עולם דעמאָלט שבת, מ'האָט מורא געהאַט צו פאָרן, אָבער ס'איז געווען אַן עולם. ס'איז געקומען צו פאָרן א גרויסער עולם. דעמאָלט בין איך איינגעשטאַנען טאָקע ביי יודל קרויס'ן.

[ויענין בשלמי יום טוב (להגנ"צ מלאנדסבערג זצ"ל, בפרשת זכור). וכן בספר באילנא דחיי (ח"ג) בשמו, מה שאמר אז רבינו שדבר זה מרומז בדברי המדרש רבה (וישלה עה, יד) על הפסוק וְאֵינִי אֶתְּנֶהָלָה לְאִשִּׁי, שאמר לו עֲשׂו וְאֵין אֶתָּה מְתִירָא מְדוּכָס, וְמֵן אֶפְרָכִי, וְמֵן אֶסְתִּילִי שְׁלֵא יִזְקִין, אִמְרוּ לוֹ וְאֵין אֶתְּנֶהָלָה לְאִשִּׁי וְכו', בַּפְּנִים כְּרוּכּוֹת אֵינִי מְהַלֵּךְ, כִּמְה דְחִימָא] [אפמול א כ.א. (י) הָנָה הָיָא 'לִוְשָׁה' בְּשִׁמְלָהּ (זכוכה בבגד), וְצ"ב כוונת המדרש מה ששאל אם אינו מתיירא מחייליו, ומה תירץ לו יעקב בפנים כרוכות אני מהלך. ואמר רבינו "היינט נעבעך פאַרשטייט מען שוין זייער גוט דעם מדרש"... כשהוצרכו לכרוך זקניהם בשמלה מפני פחד חיילותיו של עֲשׂו. עכ"ד].

[וכבר ידוע מגודל הנס שנעשה אח"כ באותו קיץ תש"ד, איך שהיה רבינו נלכד תחת ידי הרשעים זמן מרובה, ועלה בידו להחביא עצמו כל הזמן עם כריכת בגד על פניו הק', באופן שלא שלטו ידי הרשעים הגרמנים בדיוקנא קדישא שלו, אשר כזה היה רבינו יחיד בדורו באותו הימים בארצות אייראפא, שהיה ה' אתו בכל מקום שלא להסיר הדיוקנא קדישא אף לפי שעה]. ויענין עוד ענין זה בדברי יואל ויחי (עמוד תקכג) באמצע הדרוש, והביא שם מדברי המשנה (אבות פ"ג) הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, דלאחר שנשלחו איגרות הראשונות שניתן מאת המלכות רשות ופקידה להשמיד ולהרוג ולאבד ח"ו, נעשו ישראל הַפֶּקֶר לכל, שמעשיו בטלה מוראה של מלכות, כי היו בטוחים שלא יעשו דין למי שיהרוג יהודי אף לפני זמן הקבוע.

י' ומבואר בגמרא מגילה (טו): [וַיַּעֲבֹר מֶרְדֳּכָי, שהעביר יום ראשון של פסח בתענית. וברש"י (ד, יז): [וַיַּעֲבֹר מֶרְדֳּכָי. על דת, להתענות ביום"ט ראשון של פסח, שהתענו י"ד בניסן וט"ז, שהרי ביום י"ג נכתבו הספרים.

שׁוֹנָאֵי יִשְׂרָאֵל. [ולכן] הָאֵט מען נישט געקענט וואָרטן ביז דעמאָלטס, [ווייל] ביז דערווייל איז געווען אַ גרויסע סְפָנָה. [עד כאן ממה שאמרתי כבר].

ט

ועכ"פּ מביין שהיו ישראל בסכנה ובהפקר, ע"כ כשהוכרחו לצאת בשוק, היו כאלו ששינו לבושם שלא יכירו שהם יהודים [ולפי זה הבה נתבונן] וואָס האָבן אידן געטון, מ'האָט [דאָך] מורא געהאַט. אַ איד איז דאָך געווען רחמנא ליציל [הַפְקָר], מ'האָט געוואוסט [הגוים, שהיהודי] דער איז עתיד [חס ושלום] לְהָרָג וּלְאַבֵּד, ולכן היו עלולים לעשות בהיהודים כרצונם^ט.

הָאֵט מען זיך געמוזט "פאַרשטעלן", [כדי] מ'זאָל נישט דערקענען ער איז אַ איד. [ווייל] ס'איז [דאָך] געווען אַ "סְפָנָה"^ט, [און] מ'האָט דאָך געמוזט אַרויסגיין אויף דער גאַס.

י

טעם למנהג "פאַרשטעלן" בפורים

ובזה יש לתת טעם על מה שמשנים הלבושים בפורים, דהוא זכר למה שהיה בימי מרדכי ואסתר אפשר איז דאָס אַ סמך פאַרוואָס "מ'פאַרשטעלט זיך" פורים'. [דהוא זכר] זֶה לְעִמָּת זֶה [למה שהיה באותו זמן], ס'איז געווען פאַרשטעלערס', מ'האָט זיך פאַרשטעלט. [דבעת הצרה 'היהודים' הראו עצמם כגוים, ובשעת הישועה היה להיפוך ש'הגוים' התחזו כיהודים].

יא

סיום ישוב קושיא ב

[על כל פנים] דורך 'דער' סְפָנָה [שנעשו ישראל תיכף כמו הפקר], הָאֵט מען געמוזט גוֹזֵר תַּעֲנִית זיין תיכף, מ'האָט נישט געקאָנט וואָרטן, [ווייל] די גוֹזֵרָה הָאֵט געמוזט בָּטֵל ווערן 'תיכף'.

יב

ביאור הפסוק: בִּי הִגִּידוּ לֹא אֶת עִם מִרְדֵּכִי

(עד אחר אות כב)

לאָמיר זען [לפי הקדמה זו, לבאר הפסוקים בענין השתלשלות גזירת הַמֶּן]. איך קלער, דאָס איז דער פֿשֶׁט, [אין וואָס] ס'שטייט (ג, ו) וַיִּבְזּוּ בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בְּמִרְדֵּכִי לְבַדּוֹ, בִּי הִגִּידוּ לֹא אֶת עִם מִרְדֵּכִי.

יג

קושיא ג

מהו הכוונה בִּי הִגִּידוּ לֹא אֶת עִם מִרְדֵּכִי, וכי לא ידע הַמֶּן שמרדכי הוא יהודי, והלא היה נמכר לו לעבד והגיל אצלו נו די קשיא איז דאָך ידוע. ס'איז דאָ תירוצים - נישט קיין נפקא מינה - שוין אויף דעם.

^ח או הכוונה להיפוך: מ'האָט געוואוסט [היהודי, אַז] דער [הגוי] איז עתיד [ועלול, לעשות עם יהודי כרצונו ח"ו].
^ט הכוונה כי רק במקום סכנה הותר ללבוש בגדי נכרים כדי שלא יכירו שהוא יהודי. וכמבואר בשלחן ערוך (יורה דעה קנז, ב) דאף דאסור לאדם לומר להם שהוא עובד כוכבים כדי שלא יהרגוהו, מכל מקום אם כדי שלא יכירוהו שהוא יהודי 'משנה מלבושו' בשעת הגזירה מותר, כיון 'שאינו אומר' שהוא עובד כוכבים. ועל זה הגיה הרמ"א: ואע"ג דאסור לומר שהוא עכו"ם, מכל מקום יוכל לומר להם לשון דמשתמע לתרי אפין, והעובדי כוכבים יבינו שהוא אומר שהוא עובד כוכבים והוא יכוין לדבר אחר, וכן אם יוכל להטעותם שהם סוברים שהוא עובד כוכבים שרי וכו'. וכל זה לא שרי רק במקום סכנה, אבל שלא במקום סכנה, כגון שילבש בגדי עכו"ם שלא יכירוהו שהוא יהודי וְעֵבֶיר מְכַס או כדומה לזה, אסור. [ויע"ע ביורא משה (א, נז) שהאריך רבינו בזה].
ועיין עוד בענין ההיתר להלביש עצמו כנכרי בשעת הסכנה, בספר חסידים (סי' קצט), ובמהרי"ק (שורש פח).
^י וכמבואר בבני יששכר (אדר ט, א): (א) מנהג ישראל תורה היא, נהגו להשתנות במלבושים שונים בזמן הסעודה ושמחת פורים, ולא דבר ריק הוא.

ער האָט דען נישט געוואוסט [אַתּ עם מִרְדְּכִי], ער האָט נישט געוואוסט מִרְדְּכִי'ס 'פֶּאָלֶק' [בִּיז היצט]? מ'האָט אים געדאַרפֿט 'זאָגן' [אַתּ עם מִרְדְּכִי]? ער האָט נישט געוואוסט אַז מִרְדְּכִי איז אַ 'איד'.

[והלא הָמָן עצמו] ער איז דאָך געווען אַן עֶבֶד בִּי מִרְדְּכִי'ן^א.

און דער מנות הלוי ברענגט דאָך אפילו דעם 'בייטראַג' [=סכום], דעם 'שְׁטֵר' ווכל הנוסח^ב. ער האָט זיך פֿאַרקויפט פֿאַר אים [בשעת מלחמה קדומה], ער איז געווען ביי אים אין הויז צו זיין אַן עבד^ג. נו האָט ער [הָמָן] דאָך געוואוסט 'וואָס' ער [מרדכי] איז. ער האָט נישט געוואוסט אַז מרדכי איז אַ 'איד' ? מ'האָט אים געדאַרפֿט 'דערציילן' הערשט אַתּ עם מִרְדְּכִי.

^א כמובא בגמרא מגילה (טו): וְכָל זֶה אֵינְנו שׁוֹה לִי (אסתר ה, יג). אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, בשעה שראה המן את מרדכי יושב בשער המלך, אמר כל זה איננו שוה לי, כדרכ חסדא דאמר רב חסדא זה בא בפרובולי וזה בא בפרובולי, וקרו ליה עבדא דמזדבן בטלמי. [ועי' עוד שם בדף טז. שאמר לו מרדכי, עבד שקנה נכסים, עבד למי ונכסים למי].

ובילקוט שמעוני (אסתר רמז תתרנ"ו): פעם אחת נתן המלך ממון ושגרם בראשי גייסות לכבוש את המדינה, נטל המן ממון שלו ואכלו ולא נשתיר לו ממון, כשבא להוציא על בעלי מלחמה לא היה בידו כלום, אבל מרדכי חצי של ממון היה בידו, בא המן אצל מרדכי, אמר לו לויני ממון זה שבדרך, אמר לו אין אני מלך אלא אם כן תמכור נפשך לעבד לי, קבל על נפשו והלווהו, וכתב לו הרי המן עבדו של מרדכי, זבין נפשיה למרדכי בטולמא דנהמא, היינו דאמר ליה מרדכי להמן, עבדא דקנה נכסי עבדא דמאן נכסי דמאן. [ועי' העובדא בהערה שאחר זה, באורך יותר].

^ב תוכן העובדא נוסח "שְׁטֵר מְכִירָה" שמכר המן עצמו להיות עבד למרדכי. מתורגם בלשון הקדוש ממה שהעתיק בספר מנות הלוי (אסתר ה, יג) בלשון ארמי.

ודבר זה האמור בגמרא מגילה וכו' הנה הוא כתוב בתוספתא דתרגום על הפסוק (ב) וְכָל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וכו' וגוף המעשה כך היה: בשנת שְׁתֵּים לַמֶּלֶךְ אחשוורוש, מרדכי בו כפר ששמו הִינְדִיקָא, וְאָסֶף אחשוורוש אנשים רבים לכבוש אותה, ושלח אותם בבהלה עליהם, ומינה על חציים [של הצבא] את מרדכי, ונתן לו צרכיו, ומינה את המן על חציים [השני], וגם לו נתן צרכיו, ולשניהם נתן שוה בשוה כסף שיספיק לשלש שנים. והלכו וצָרוּ על הכפר הִינְדִיקָא, מרדכי וחִיילותיו מצד מזרח, והמן וחִיילותיו מצד מערב. הלך המן והוציא את כל הכסף והצרכים שִׁקִּיבֵל לפרנס את חיילותיו, ובזבז את הכל במשך שנה אחת. ומרדכי היה מצמצם את ממונו ופירנס ממנו את החצי החיל שהוא נתמנה עליהם. אמר המן חבל לי עכשיו, כי אנחנו במשך הזמן שנתעכב במלחמה, לא יהיה לנו מה לאכול. הלך המן אל מרדכי ואמר לו, כל החבילות שנתן לי המלך לפרנס את הצבא שאני ממונה עליהם בראש, יצאו מתחת ידי, ועכשיו אין לנו מה לאכול ונמות ברעב. אמר לו מרדכי, האם לא בשוה נתן לנו המלך כל מה שנתן, ועכשיו עוד יש בידי שתי חלקים מכל מה שנתן המלך, ואתה בזבזת חלקך. אמר לו המן, אם נוח לך תלווה לי ואני אפרע לך על אחד שתיים. אמר לו מרדכי, משום שתי נימוקים לא אֶלְוֶה לך. אחד דבאם אני אתן לך מזון של חיילותי, ממה יהיו הם ניזונים, והשנית כי אין אני מִלְּוֶה לך בריבית, כי אני מיעקב ואתה מַעֲשֹׂו, וְעֵשׂו ויעקב אחים היו, והתורה אמרה (תצא כג, כא) לִלְכָּרִי תִשָּׁחַד וְלֹאֲחִיךָ לֹא תִשָּׁחַד. ונימוק זה לא היה אלא להשתמש מידי המן (כי באמת הוא נכרי ולא אחיך). כיון שגִּיעַ זְמַן הסעודה, באו חיילי המן ואמרו לו תן לנו לאכול, ולא היה לו מה לתת, ורצו הם להרגו. שוב חזר המן אל מרדכי, ואמר לו תִּלְוֶה לי ואפרע לך על חלק אחד עשר חלקים. אמר לו מרדכי אין אני מִלְּוֶה כלל בריבית, אלא אם אתה רוצה 'למכור את עצמך' אלי, אז אני אפרנס את חיילותי ואת חיילותיך. אמר לו המן כה לחי. חיפשו נייר לכתוב עליו את שטר המכר ולא מצאו. הלך מרדכי וכתב את המכר על עֶקֶב נעלו שעל רגלו.

וכך היה כתוב ומפורש [בנוסח השטר]: אֲנִי הָמָן בֶּן הַמִּדְיָתָא מִזְרְעוֹ שֶׁל אֲגֵג, שִׁלַּח אוֹתִי הַמֶּלֶךְ אחשוורוש למלחמה על כֶּפֶר הִינְדִיקָא, ומינה אותי המלך על ששים אלף חיילים, ונתן לי המלך מזון לפרנס את החיילים, וכן עשה למרדכי בן שמעי, משבט בנימין, ואני בזבזתי את נכסי המלך, שיצאו מתחת ידי, ולא היה בידו ממון לפרנס את צבא המלך, הלכתי לָלוֹת מִמִּרְדְּכִי בריבית, ואמר שאסור ללוות בריבית בגלל שְׁעֵשׂו וְעֵקֶב אחים הם, ולא יכולתי להוציא כלום מתחת ידו, עד שנמכרתי לו לעבד. ואם מתעכב אני מלהיות לו לעבד, או אם אולי לא אודה לו על זה שאני עבדו, או אם אולי אסרב לעבוד לו יום אחד בשבוע, כל ימי חיי וחיי בְּנֵי וּבְנֵי בְנֵי עַד סוֹף כל הימים, או אם אולי אני אנטור לו שנהא על עסק המכירה שנמכרתי לו, כמו שנטר עֵשׂו ליעקב על עסק הבוררה שמכר לו עֵשׂו, וְעַתָּה עֵץ מִן בֵּיתִי, וְאֵחָא נַחֵלָה עֲלֵי. ומקבל אני המן בן המדינתא שמזרעו של אגג להיות עֶבֶד מִשְׁתֵּר למרדכי היהודי, ככל מה שכתוב באגרת הזאת, ברצוני וברצון נפשי. עד כאן.

^ג כי גם לאחר המלחמה נשאר עבד למרדכי, והיה עובד בביתו.

יד

הקדמה לשוב קושיא ג

(עד אחר אות יח)

עם מִרְדְּכָי, היינו רק בקיום התורה ומצות. וכדרך לשון הכתוב עִמָּךְ עָמִי

רעכן איך אזוי: דער כלל איז [שרק בקיום התורה נקראים "עם"י, וכדכתיב]^{טו} עִמָּךְ עָמִי. [דכשבאה רות להתגייר, אמרה נָעֲמִין אסיר לך [חילול שבת וכו', ומִצְוִים אנו על] תרי"ג מצות, [השיבה רות] עִמָּךְ עָמִי [שמקבלת עליה כל המצות].

[וכן בפסוק וְנָשִׂיא "בְּעִמָּךְ" לא תֹאדָר (משפטים כב, כז), דרשו (יבמות כב:) כשהוא עושה מַעֲשֵׂה עִמָּךְ'. [והיוצא מזה שלשון] "עִמָּךְ" הייסט אָנגערופֿן, לויט די מַעֲשִׂים [שמתנהגים על פי תורה] הייסט מען אַ "פֿאַלק".

טו

[והנה] דער 'עוֹלָם' איז נעבעך אַריינגעפֿאַלן, מ'האַט זיך געביקט צו הֶמָן'ן. (וכההמשך דלהלן אות יח).

טז

קושיא ד

מהו הכוונה כי הגיד להם אֲשֶׁר הוּא יְהוּדִי, וכי לא ידעו זאת מקודם

[און ווען] מרדכי האָט זיך נישט געוואָלט ביקן^{טז}, שטייט (ג, ד) [וַיִּגִּידוּ לְהֶמָן] לְרֹאוֹת הַיַּעַמְדוֹ דְּבָרֵי מִרְדְּכָי, כִּי הִגִּיד לָהֶם אֲשֶׁר הוּא יְהוּדִי.

נו [לכאורה קשה] מ'האַט דאָךְ געוואוסט פריער אויך [אז] ער איז אַ "איד"? און ס'האַט זיך דאָךְ יעדער געביקט [אף מן היהודים, ואם כן] וואָס הייסט [כי הגיד להם אֲשֶׁר הוּא יְהוּדִי, ובכן] איז ער אַ איד, [אבל מה רצה להגיד להם בזה].

יז

ישוב קושיא ד

אמנם הכוונה כי מרדכי הגיד להם דרך באופן כזה נקראים "יהודי", כשעושים

כמו מרדכי להיות כופר בעבודה זרה, ואין משתחוים לע"ז של הֶמָן

[נאָר] ער האָט געזאָגט:

"אזוי" איז מען אַ "איד"! אַז מ'ביקט זיך נישט צו הֶמָן'ן!

אַז נישט איז מען נישט קיין איד!

[וזהו שנאמר וַיִּגִּידוּ לְהֶמָן לְרֹאוֹת הַיַּעַמְדוֹ דְּבָרֵי מִרְדְּכָי, כִּי הִגִּיד לָהֶם, ער האָט געזאָגט, אֲשֶׁר "הוא" יהודי, אַ יהודי הייסט [נאָר] אַ כופר בעבודה זרה, שטייט דאָךְ'. [והראה להם מרדכי] זיי זאָלן זען אַז "דאָס" הייסט אַ איד'!

^י וכידוע לשון רבינו סעדיה גאון (בספר האמונות והדעות, מאמר ג פרק ז): כי אומתינו איננה אומה כי אם בתורתה.

^{טו} בגמרא יבמות (מז:): וְתָרָא כִּי מִתְאַמְצֶת הִיא לְלֶכְתָּ אִתָּהּ וּתְחַדֵּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ וגו' (רות א, טז-יח), אמרה לה [נָעֲמִין], אסיר לך תחום שבת, [השיבה רות] בְּאֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי. [אמרה נָעֲמִין] אסיר לך יחוד, [השיבה רות] בְּאֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי. [אמרה נָעֲמִין] מִסְּקִינֶיךָ שש מאות וי"ג מצות, [השיבה רות] עִמָּךְ עָמִי. [אמרה נָעֲמִין] אסיר לך עבודת כוכבים, [השיבה רות] וְאֵלֶיךָ אֵלֶיךָ. [אמרה נָעֲמִין] ארבע מיתות נמסרו לבית דין, [השיבה רות] בְּאֲשֶׁר תִּמְוֹתֵי אֲמוֹת. [אמרה נָעֲמִין] ב' קברים נמסרו לבית דין, [השיבה רות] וְשֵׁם אֶקְבֵּר. מיד, וְתָרָא כִּי מִתְאַמְצֶת הִיא לְלֶכְתָּ אִתָּהּ וּתְחַדֵּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ.

^{טז} לפי שהמן עשה עצמו אלוה, כן כתב רש"י על הפסוק וּמִרְדְּכָי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה. והוא מבואר בפרקי דר"א (פ' א): מה עשה הֶמָן, עשה לו צלם מרוקם על בגדיו ועל לבו, וכל מי שהיה משתחוה להמן היה משתחוה לתועבה שעשה לו, וראה מרדכי ולא קבל עליו להיות כורע ומשתחוה לשיקוצו, שנאמר וּמִרְדְּכָי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה, ונתמלא המן חמה עליו. - וכן הוא באסתר רבה (ז, ה). ובגמרא סנהדרין (סא:). ובתוספות (שם ובשבת עב:). הביאו שהיו לו צורות על לבו. [וע"ע בעל הגאולה ועל התמורה (סי' לח-מ) באורן].

יח

סיום ההקדמה לשוב קושיא ג

עכ"פ היו הרבה מישראל שלא עמדו בנסיון, ושינו לבושם כגוים והשתחוו להמן

נו [על כל פנים] איז דאך געווען אסאך אידן וואָס זענען געווען אין 'דער' שׂיטָה פון מֶרְדֵּכִי, נאָר מ'האָט מורא געהאַט [מפּחד הָמָן, ולכן השתחוו לו (כדלעיל אות ט)], זיי זענען געווען "פֶּאַרשטעלט" [כהגוים (כדלעיל אות ט)].

יט

ישוב קושיא ג

אותן שהתנכרו כגוים לא היה הָמָן שונאם, ואדרבה היה לו לקורת רוח שיש גם מבני ישראל שמשתחוים לעבודה זרה [והנה הָמָן] ער לעולם האָט נאָר פיינט געהאַט די וואָס זיי האָבן געהאַט 'די' שׂיטָה פון מֶרְדֵּכִי. [אַבער] די וואָס זיי האָבן זיך געוואָלט צוין אים ביקן, די האָט ער נישט פיינט געהאַט, דאָס האָט ער געקאַנט באַשטיין, ס'איז אים נאָך ליבער געווען ס'זאָל זיין אידן וואָס זאָלן זיך ביקן צו אים.

כ

וכמו שרואין גם בהרשעים שבדורינו, שהם שונאים רק את יראי ה', ולא אותם המשתייכים עמם

אַזוי ווי מ'זעט היינט די רָשָׁעִים. 'די' אידן וואָס זיי מאַכן מיט זיי 'איינס', מאַכן גאָר 'ביזנעס' מיט זיי, די האָבן זיי ליב. זיי האָבן נאָר פיינט אָן ערליכן איד, דעם וואָס ער וויל נישט מיט זיי [האָבן שייכות].

כא

ועל כן מתחלה כשראה הָמָן כי אין מֶרְדֵּכִי פֶרַע וּמִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ, נחמלא הָמָן חֲמָה רק על מרדכי והעומדים אתו בגלוי [ועל כן הָמָן], ער האָט [מתחילה] נאָר געוואָלט הֶרְגֵנען מֶרְדֵּכִי, און די וואָס זענען אין זיין 'שׂיטָה'. די איבעריגע, העט ער גיווען געלאָזט [לעבן].

כב

אבל אחר כך ויכו בעיניו לִשְׁלַח יָד בְּמֶרְדֵּכִי לְבָדוֹ, והטעם כי הגידו לוֹ אֵת "עם מֶרְדֵּכִי", שגם אותם שמשתחוים לוֹ הוא רק מפני הפחד, אבל באמת הם עם מֶרְדֵּכִי, מקימי תרי"ג מצות וכופרים בעבודה זרה כמותו. ולכן שוב ויבקש הָמָן לְהַשְׁמִיד אֵת "כָּל הַיְּהוּדִים" אֲשֶׁר בְּכָל מְלָכוֹת אֲחַשְׁוֶרֶשׁ "עם מֶרְדֵּכִי" מ'האָט אים אָבער גע'מסר'ט, ס'איז דאָ אסאך אידן וואָס זענען נישט אַזוי אויס [בחוץ כפנים], זיי זענען "פֶּאַרשטעלט" [כגוים], און זיי זענען אויך פון מֶרְדֵּכִי'ס פּאָלק, און זיי זענען אין 'דער' שׂיטָה [של מרדכי, בפנימיות לבם, רק שמפני הפחד הם משתחוים להמן]. [וזהו שנאמר] כִּי הִגִּידוּ לוֹ, מ'האָט אים 'אויסגעזאָגט' דעם סוד, מ'האָט אים 'דערציילט' ווער ס'איז אַלץ מיט מֶרְדֵּכִי. זאָלסט נישט מיינען [שיש רק מרדכי ואנשים אשר אתו בגלוי, נאָר] ס'איז דאָ 'אסאך' וואָס מ'זעט נישט, מ'ווייסט נישט, [ווייל] זיי האָבן מורא, און זיי זענען [אויך] עם מֶרְדֵּכִי.

[ומשהגידו לו זאת] האָט ער אַ קוק געגעבן, ער וועט דאָ נישט 'פֶּטור' ווערן [אַזוי גרינג פון דעם עם מֶרְדֵּכִי, ולכן ויבקש הָמָן] וואָס ער זאָל דאָ טון? האָט ער געמוזט אַרויסגעבן [די גזירה] אויף אַלע אידן, [כדין ער זאָל וויסן, ויבקש הָמָן לְהַשְׁמִיד] אֵת כָּל

" בגמרא מגילה (יב:) קרי ליה [איש] יהודי, אלמא מיהודה קאתי, וקרי ליה יְמִינִי, אלמא מבנימין קאתי וכו'. רבי יוחנן אמר, לעולם מבנימין קאתי, ואמאי קרי ליה יהודי, על שום שְׁכַפֵּר בעבודה זרה, שכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי, כדכתיב (וינאל ג, יב) אִתִּי גְבֻרִין יְהוּדָאִין [וגו'] לֹאֵלֶּהָ לֹא פִלְחִין וְלִצְלָם דְּהָבָא דִּי הֶקְיַמְתָּ לֹא סְגִדִין].

הַיְהוּדִים [וגו' עַם מְרֻדִּין], עַר זָאָל ווִיסֵן עַר ווערט פֿטור דעם עַם מְרֻדִּין. [ולכן לבסוף] הָאָט עַר נישט געמאַכט קיין חילוק.

כג

סיום ההקדמה לביאור המאמר

בשעת גזירת הָמֶן שִׁינוּ 'היהודים' לבושם, אבל אחר כך היה וְנִהְפֹךְ הוא, כִּי גָדוֹל מְרֻדִּין בְּבֵית הָמֶךְ, 'ההגוים' הראו עצמם כיהודים, כִּי נָפַל פֶּחַד מְרֻדִּין וְהַיְהוּדִים עָלֵיהֶם דָּאָס איז געווען 'דעמאָלט' [בשעת הצרה, שהיהודים הם שהתנכרו עצמם]. אָבער אַזוי ווי ס'הָאָט זיך 'איבערגעדרייט' [כדכתיב (ט, א) 'וְנִהְפֹךְ' הוא אָשֶׁר יִשְׁלֹטוּ הַיְהוּדִים הָמָּה בְּשִׁנְאֵיהֶם], מרדכי איז געוואָרן גרויס, הָאָט מען זיך אָנגעהויבן [דין רָשָׁעִים זיך צו פֿאַרשטעלן, [וכדלעיל (אות ד-ה) בביאור הפסוק] רַבִּים מַעֲמִי הָאָרֶץ מִתִּיְהוּדִים.

כד

אלא שהחילוק הוא דכשהיהודים התנכרו, הכיר מרדכי שהם יהודים, כי ידע אותם מקודם. אבל כשהגוים התנכרו, לא ידע מרדכי מי באמת נעשה יהודי, ומי הוא שרק מראה עצמו לפנים כיהודי. ונמצא שאו היה בפועל מצב כזה, דלא ידע בין ארור הָמֶן לברוך מרדכי נאָר די 'פריערדיגע' פֿאַרשטעלערס וואָס זיי האָבן 'אַנדערש' אויסגעזען [מפחד הָמֶן], הָאָט מרדכי געקענט, הָאָט ער געוואוסט, [שהרי באמת היו כולם עַם מְרֻדִּין מקודם]. [אָבער] 'די' פֿאַרשטעלערס [בעת הישועה] וואָס זיי האָבן זיך פֿאַרשטעלט אַז זיי זענען מְרֻדִּין¹¹, די הָאָט ער דאָך נישט געקענט, [שהרי] ס'איז נייע מענטשן צוגעקומען, הָאָט ער נישט געוואוסט וואָס טוט זיך, [מי הוא שבאמת נעשה יהודי, ומי הוא שרק הראה עצמו והתנכר כיהודי]. הָאָט ער טאַקע נישט געוואוסט, ער הָאָט נישט געוואוסט 'ווער' ס'איז אָרור הָמֶן, און 'ווער' ס'איז בָּרוּך מְרֻדִּין. 'דעמאָלט' איז געווען אַזא פֿאַל, ס'איז געווען אַזוי בְּפוֹעֵל ממש [דלא ידע בין ארור הָמֶן לברוך מרדכי], "אַזוי" איז עס געווען.

כה

ביאור המאמר

ולוה אמרו תיבב אָדָם לְבִסּוּמִי בְּפוּרִיא "ער" דְּלֹא יָדַע בֵּין אָרור הָמֶן לְבָרוּך מְרֻדִּין. כי בכח שמחת פורים יש להמשיך גם עתה הישועה, באופן שיתנשאו היהודים והרשעים יראו עצמם כיהודים, מפני פחד הצדיקים והיהודים עליהם, ושוב יהיה מצב כזה שלא יוכר בין מי ששייך לָאָרור הָמֶן, ומי שבאמת שייך לְבָרוּך מְרֻדִּין [ולכן] ברויך מען צו טרינקען פורים [באופן] מ'זָאָל ממש ייזן אַזא צייט, 'דעס נס' אַזוי ווי ס'איז געווען דעמאָלטס [בשעת הנס, כי הצדיקים והיהודים יתנשאו באופן שיפול פחדם ויראתם על כל העמים עד שיתנכרו כיהודים], אַז מ'זָאָל נישט וויסן בֵּין [אָרור הָמֶן לְבָרוּך מְרֻדִּין], אַז "זיין" זָאָל זיך פֿאַרשטעלן. אפילו די רשעים גמורים, די וואָס זענען די רשעים גמורים זאָלן זיך אויך פֿאַרשטעלן [כצדיקים], אַזוי אַז מ'זָאָל נישט דערקענען בֵּין אָרור הָמֶן לְבָרוּך מְרֻדִּין. אַזוי לאַנג, אַזוי ברויך מען צו טרינקען, אַז מ'זָאָל דָּאָס ממש ייזן, - דער אייבירשטער זָאָל העלפן, - [שיהיה בחינה כזה של] עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אָרור הָמֶן לְבָרוּך מְרֻדִּין.

¹¹ רבינו בזהירות משקל לשונו הזהב, כאן אמר להדיא שהם הראו עצמם כמרדכי, אבל לעיל אמר רק "זיי האָבן 'אַנדערש' אויסגעזען", ולא רצה להזכיר שהראו עצמם כָאָרור הָמֶן.

כו

אופן שני

בביאור המאמר: עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אֲרוּר הֶמֶן לְפָרוּךְ מְרִדְכִי

הקדמה לביאור המאמר

במלחמת מדין אמר הקב"ה נָקָם נִקְמַת "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", שהיה כוונתו לטובתם של ישראל, אבל משה רבינו אמר לָתֵת נִקְמַת "הַשֵּׁם", שהיה כוונתו רק עבור רצון הבורא וכבודו

[ואפשר לפרש עוד, בהקדם מה דאיתא במדרש] [תנחומא מטות, ג. ובמדבר רבה כב, ב] :

דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט (מטות לא, ב) נָקָם נִקְמַת "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". [און] משה רבינו האָט געזאָגט (שם, ג) לָתֵת "נִקְמַת ה'".

מילא [מה שהקשו] פאָרוואָס ער האָט מְשַׁנָּה געוועזן. נאָר דאָס האָב איך שוין אַן אַנדערס מאָל געזאָגט [לחרץ זאת]^ט, איך וועל [היצט] נישט מאַרירן זיין אין דרוש.
[אבל עכ"פ רואין מזה שהקב"ה היה כוונתו עבור טובתם של ישראל, אבל משה רבינו היה כוונתו עבור כבוד ה' ורצונו יתברך].

כז

וכן בנס פורים, כשנשפע הן ארור המן והן ברוך מרדכי, יש גם בן ב' כוונות אלו, א] עבור נקמת ה', ב] עבור נקמת בני ישראל

דאָ אויך [בנס פורים] דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט [עבור "נקמת בני ישראל", שישאל יאמרו הן] אֲרוּר הֶמֶן, און [הן] פָּרוּךְ מְרִדְכִי. [אבל ישראל צריכין לכוון בזה עבור "נקמת ה'"]

[דלעולם גם כאן] ס'קען זיין צוויי [אופנים, באמירה זון], צוויי בחינות.
א] נִקְמַת ה'. ווייל דער בורא כל עולמים וויל אַזוי, דער בורא כל עולמים וויל אַזוי [אַז ס'זאָל זיין] אֲרוּר הֶמֶן, און ער וויל אויכעט [אַז] ס'זאָל זיין פָּרוּךְ מְרִדְכִי.
ב] און ווידעראום נִקְמַת יִשְׂרָאֵל. [ווייל] הֶמֶן [ושאר רשעים ועמלקים שהם מבחינתו]² האָט 'מַצְעֵר' געווען אידן, ער האָט געטון מַעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה, [וכמו שנאמר בעמלק] אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדִרְךָ [תצא כה, יח]. און די צדיקים, מְרִדְכִי, האָט 'מַצִּיל' געווען אידן, ברוחניות ובגשמיות.

כח

ומי שאומר עבור נקמת בני ישראל, או צער עצמו, יש בזה חילוק בכל אחד באופן ההתלהבות בין אמירת "ארור המן" לאמירת "ברוך מרדכי", כל אחד לפי מה שהוא מרגיש יותר את הצער מהרשע, או את התועלת וטובה מהצדיק
**נו איז פאָרהאַנדן מ'זאָגט די בחינה [של ארור המן וברוך מרדכי, בכוונה עבור "נקמת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"], אַ איד וויאָזוי מ'שפירט, 'דער' [הרשע] האָט מיך 'מַצְעֵר' געווען, און פון 'דעם' [הצדיק] האָב איך געהאַט 'תועלת'.
ממילא די טבע אָנושיות [איז, אַז] דעס וואָס מ'איז מְרַגֵּשׁ, שפירט מען מער, און מ'זאָגט מיט מער הֶתְלָהּבוּת.**

כט

דבאמת בלשון ארור המן נכללו כל הרשעים ואפיקורסים, ולכן מי שפגע באיזה רשע והיה לו צער ממנו, יאמר מצד המבע את הארור המן ביותר התלהבות ממה שיאמר הברוך מרדכי
דער וואָס ער האָט באַגעגנט אַ הֶמֶן'דל [אשר בלשון זה נכלל כל הרשעים והאפיקורסים],

^ט עיין בזה בדרושי רבינו בפרשת מטות, ועוד, בכמה אופנים.

² כדלהלן באות כט.

ווי איך האָב געזאָגט [ביי שלש סעודות]^{כא}, דער זוהר הקדוש זאָגט (בראשית כה. וכת: תיקוני זוהר דף קט: ועוד) [אז] דער ענין פון מַחֲיַת עַמְלָק מיינט מען די אַפִּיקוֹרְסִים [שבכל הדורות]^{כב}. איז דאָ ווער ס'האָט שוין באַגעגנט [א' הַמָּן דל, און] מ'האָט פון זיי געליטן, האָט ער גרויס התלהבות צו דעם "אַרור הַמָּן", און [צו] "בְּרוּךְ מְרַדְכִי" נישט אזוי שטאַרק.

ל

ומי שזכה להיות רגיל אצל הצדיק ולהנות ממנו, הוא אומר הברוך מרדכי ביותר התלהבות מהארור המן
'דער' ווידער וואָס ער האָט נִהְיָה געווען שטאַרק פונעם בְּרוּךְ מְרַדְכִי, דער האָט גרויס התלהבות פונעם "בְּרוּךְ מְרַדְכִי", [און] נישט פון דעם "אַרור הַמָּן".

לא

וכל זה הוא רק כשמכוון עבור טובת עצמו, או עבור נקמת בני ישראל
יהיה איך שיהיה, איז נישט יעדער מענטש גלייך. איינער שפירט מער דאָס תועלת פונעם אַרור הַמָּן, [און] איינער שפירט מער דאָס תועלת פון בְּרוּךְ מְרַדְכִי. [ווייל] וויבאלד אַז מ'מיינט "זיין" אינטערעסע, ממילא זענען 'די צוויי' [זאכן] נישט גלייך, נאָר וואָס ס'באַטרעפט אים [הוא העיקר אצל], אַמאָל שפירט מען 'דעס' [מער, און אַמאָל 'דעס'].

לב

אבל מי שמכוון עבור רצון הבורא ונקמת ה', אצלו אין שום חילוק בין אופן אמירת הארור המן, לאופן אמירת הברוך מרדכי, כי הלא שניהם הם "רצון הבורא ברוך הוא"
אַז מ'מיינט אָבער נאָר דעם "רַצוֹן הַבוֹרָא", איז קיינמאָל נישט קיין חילוק. ס'איז נישט קיין חילוק צי אַרור הַמָּן צי בְּרוּךְ מְרַדְכִי.

^{כא} בשבת שלפניו, בס"ג ויקרא זכור תשכ"ה. וז"ל רבינו שם (במקוצר): דער ילקוט ראובני ברענגט אין פרשת כי תצא, דעם זוהר (בראשית כה. וכת: ועוד) און דעם תיקונים (דף קט:). זאָגט ער, מחה תמחה את זכר עַמְלָק מיינט מען דאָס ערב רב וואָס זענען מעורב בישראל פון מצרים, די בכורי מצרים (כ"כ בתיקונים שם), אַז 'דאָס' איז עס. לכאורה איז דאָך [משמע] פאַרקערט, ס'איז דאָך אַן אומה [דער] עמלק, וְיָבֵא עַמְלָק. נאָך מער חידוש איז, דער זוהר הקדוש זאָגט פאַרנט אים בראשית (כה.), ביים מבל שטייט (נח ו. יג) פִּי מְלָאָה הָאָרֶץ חֲמָס, די וואָס זיי האָבן ממלא געווען הָאָרֶץ חֲמָס, אלו עמלקים, דאָס איז געווען עמלקים. [וזהו חידוש יותר, שהרי] דעמאָלט איז נאָכנישט געווען קיין עמלק, עֲשׂוּ [וקינן] איז נאָך נישטאָמאָל געבוירן געוואָרן, אברהם אבינו איז נאָך נישטאָמאָל געווען בעולם, ס'איז נאָך [געווען] פאַר אַלעמען, וויאָזוי איז שוין געווען עמלקים דעמאָלט. ס'איז עפעס אַ חידוש דאָס לשון דאָרט.

נאָר דאָס ענין מ'זאָל פאַרשטיין, דער אלשיך הקדוש שטעלט אַראָפּ די שאלה (בסוף בשלח וסוף כי תצא) וכו', וואָס איז דאָס אַזוינס (כל הרעש) מיט דעם עַמְלָק'ן וכו'. שטעלט אַראָפּ דער אלשיך הקדוש אַ יסוד, יעדע אומה אַז מ'וויל מעביר זיין מן העולם, מוז מען קודם דעם שַׁר מעביר זיין, און דער שַׁר פון עַמְלָק'ן איז דער יצר הרע, דער ס"מ, דאָס איז דער מלאך המות וכו', און אידן מיט חטאים גיט מען כח פאַרן ס"מ און פאַרן יצר הרע, ממילא ווילאָנג ס'איז דאָ חטאים צווישן אידן קען מען דעם שַׁר נישט מעביר זיין וכו'. און דאָס איז די ציווי, דאָס איז דער גאַנצער מחיית עמלק [להתגבר נגד כחות היצר הרע, שעי"ז הם נמחים] וכו'.

איבערדעם זאָגט ער, דער זוהר הקדוש זאָגט, בכל דור ודור איז דאָ פון די עמלקים, אזוי זאָגט ער. נו מ'ווייסט דאָ נישט ווער, נאָר וואָס'זשע דען, היצט פאַרשטייט מען, וואָרן [דאָס מיינט] די כחות פונעם ס"מ און פון יצר הרע, די מסיתים ומדיחים, אזוי ווי דער בני יששכר זאָגט כסדר (בדרוש זכור, אדר ג, ג ח ו), די אפיקורסים און די מינים 'די' זענען עמלק.

מיט דעם קען מען פאַרשטיין [דברי זוה"ק]. דעמאָלט [בדור המבול] איז נאָכנישט געווען עמלק, אָבער דער ס"מ דער יצר הרע איז שוין געווען וכו', דער שורש פון עַמְלָק'ן איז דער ס"מ, דאָס איז דער יצר הרע, 'די כוחות. איבערדעם זאָגט דער זוהר הקדוש מְלָאָה הָאָרֶץ חֲמָס, ס'איז געווען עמלקים וכו' ווייל די מסיתים ומדיחים 'די' זענען די עמלקים, עמלק איז אויך נאָר געווען דעם. [עייניש עור באורן].

^{כב} וכמו שמוספין על זה לומר גם אַרורים "כָּל הַרְשָׁעִים", בְּרוּכִים "כָּל הַצְדִּיקִים", וכמו שהביאו התוספות (מגילה ז: בשם הירושלמי (מגילה דף כז)).

'דעס' איז דער רצון הבורא [לקלל את המן, וכן 'דעס' איז דער רצון הבורא, לברך את מרדכי].

און אז ס'איז דער רצון הבורא, וואָס איז מיר אַ נפקא מינה [בין זה לזה]. דאָס איז אייביג "אייניג", [אז] ס'איז דער רצון הבורא.

לג

ביאור המאמר

ע"י שתיית היין זוכין להשגת הדעת עד שאין רוצין ומכוונים אלא לרצון הבורא ב"ה, ולזה אמרו תניב אדם לבסומי בפורי'א "עד" שיגיע למדרגה כזה דלא ידע שום חילוק בין אופן אמירת ארור המן לפרוף מרדכי, כי שניהם יאמר בהתלהבות שזה כיון ששניהם הם רצון הבורא ב"ה

דאָס איז דער פֿשט.

אז מ'מיינט אויף "זיך" עפעס, דערפריער [קודם השתייה], אין אן אנדערס מאָל, איז אַ 'חילוק' פון אַרור המן צו פֿרוף מרדכי.

דעס זאָגט מען, **חיב אדם לבסומי בפורי'א** [באופן כזה] אז מ'זאָל אוועקלייגן [דעם "זיך"]^{כג}, מ'זאָל נאָר צוקומען צו דער בחינה מ'זאָל נישט מיינען "זיך" גארנישט, נאָר דעם "רצון הבורא".

[און] אז מ'וועט מיינען דעם רצון הבורא, וועט זיין עד דלא ידע בין ארור המן לפרוף מרדכי. מיטן זעלבן התלהבות וואָס מ'זאָגט דעם אַרור המן, וועט מען זאָגן דעם פֿרוף מרדכי. נישט קיין שום חילוק נישט [ביניהם].

לד

טאָמער מיינט ער "זיך", איז שוין אַ 'חילוק' [ביניהם. ווייל] ס'איז נישט אַלעמאָל אייניג. אַמאָל איז 'דעס', אַמאָל באַרירט אים [דעם מער]. אַמאָל האָט ער התלהבות ביים אַרור המן, נישט ביים פֿרוף מרדכי, און אַמאָל האָט ער התלהבות ביים פֿרוף מרדכי, נישט ביים אַרור המן.

אז מ'מיינט אָבער "השם יתברך", איז נישט קיין 'חילוק', [ס'איז] "אייניג". ער ווייסט נישט קיין חילוק, 'דעס' ברויך ער צו זאָגן [ווייל] 'דעס' איז דער רצון הבורא, און 'דעס' איז דער רצון [הבורא].

דאָס איז דער פֿשט עד דלא ידע בין אַרור המן לפרוף מרדכי.

לה

(רבינו פונה להכותבים, ואומר):

איך האָב שוין אַמאָל געזאָגט דעס^{כד}?

איך ווייס נישט, איך געדענק נישט.

איך האָב שוין אַסאך מאל געזאָגט [פֿשטים בביאור מאמר עד דלא ידע, וקשה לזכור הכל].

^{כג} וכמו שהיה רבינו רגיל לומר בימי הפורים, כי על ידי שתיית היין זוכין לסילוק דעת עצמו ולהשראת השכינה, באופן שלא ירצה ויכוין רק לרצון הבורא ב"ה.

^{כד} עיין כעין זה בסעודת פורים תשכ"ג (בסוף אופן שני), וסעודת פורים תשכ"ד. וקרוב לזה באופן אחר קצת בסעודת פורים תש"כ (באופן ראשון), על פי מה שאמר בס"ג זכור תש"כ. [אבל בכל פעם אמר זאת רבינו על פי הקדמות אחרות, וכאן בנה יסודו על מה שמשה רבינו אמר לתת נקמת ה', דכמו כן צריך שיהיה כוונתו עבור רצון וכובוד ה', ואז שוב אין חילוק בין אופן אמירת ארור המן לפרוף מרדכי].

לו

אופן שלישי

בביאור המאמר: עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אֲדוֹר הֶמֶן לְפָרוּךְ מְרֻדִי

הקדמה לביאור המאמר

(עד אחר אות לט)

קען זיין נאך עפעס. [בביאור מאמר חכמינו ז"ל חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין אדור המן לפרוך מרדכי. ופירש רש"י לבסומי בפוריא. להשתפר ב"ן].

לו

קושיא ה

באמת היה צריך נפש ישראל להתעורר ולשמוח ביום הפורים מקדושת עיצומו של יום לבד, ואם כן למה תקנו עוד לשנות יין כדי לשמוח ולעורר הלב ביום קדוש זה

[דהנה] לכאורה איז א קשיא [למה צריכין לשנות יין?] כדי לשמוח בפורים].

[והלא] ס'איז "פורים" !

אזא הייליגער טאג !

וועלכעס 'אידיש הארץ' ווערט נישט נתעורר פון דעם 'טאג' ? !

אזא גרויסע השפעה [הנשפע ביום זה], ברוחניות ובגשמיות.

דער אור התורה איז נתגלה געווארן^{כה}.

די רשעים, די קליפות, האבן געהאט אזא הכנעה^{כו}.

[ואם כן] לכאורה, אז מ'וויל ווערן מבוסס, דארף מען נאך האבן "וויין" ?

נישט גענוג דער עיצומו של יום ? !

איז דען נישט דער "עיצומו של יום" מער מבוסס ווי 'אין א שיעור וויין', ווי די

'שטארקסטע וויינען' !

וואס ברויך מען טרינקען "וויין" ? !

^{כה} וכמבואר בגמרא מגילה (טז:) : לַיהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשְׁן וְיֵקָר (ח, טז). אמר רב יהודה אוֹרָה זו תורה. וכן הוא אומר (משלי ו, כג) כִּי נָרַ מִצְנָה וְתוֹרָה אור.

ובגמרא שבת (פח:) : הדור קבלוה בימי אחשוורוש [פירש"י: מאהבת הנס שנעשה להם]. דכתיב (ט, כז) קָיָמוּ וְקָבְלוּ הַיְּהוּדִים, קיימו מה שקיבלו כבר.

^{כו} נמצא בשאר זמנים, ועל ידי גילוי אור הקדושה נכנעים הקליפות ביום זה.

ועיין בפרי עץ חיים (שער ר"ח חנוכה ופורים) וז"ל (במקוצר): ודאי שהיא הארה גדולה מאוד, שמתגלת הארת אבא אשר הוא טמיר וגנני מכלוהו. והנה בחינת מרדכי הוא סוד הארת וכו' ומשם יונק שורש נשמתו, וזה סוד מרדכי, מרא דכיא, מר טהור, שהוא זך ונקי וכו'. הנה המן הרשע רצה לאבד הארות אלו, ולהרוג מרדכי הרמז בהארה זו וכו' ולא יבנה בית המקדש חס ושלום, והשם יתברך ברחמיו רצה להטיב עמהם יותר מכל אשר היה בתחלה שכמוה לא נהיתה מימי קדם, והוא כי הלא הארה זו של מרדכי אינה יוצאת רק בהיות סוד זמן דרומיטא, אמנם אחר כך וכו' הנה אז שמתבטל הארה זו של מרדכי בלי ספק. והשם יתברך רוצה להטיב עמנו ולהאיר לנו בכל זמן וזמן, ובכל שנה שנה ושנה בימי הפורים האלה, שאז נעשה הנס, ושתמיד בימים האלה יתגלה אותו הארה של מרדכי וכו'. והנה הארה הזאת לא היתה לא בשבת ולא ביום טוב אלא בפורים לבד, זה שאמרו רבותינו ז"ל (מדרש משלי ט, ב) כל המועדים עתידים ליבטל חוץ מן הפורים, שנאמר (ט, כח) וַיְמִי הַפּוּרִים לֹא יִעָבְרוּ וכו'. והבן מ"ש לא יעברו מתוך [ההודים], כי תמיד נשאר הארה זו בזמן הזה של ימי הפורים, ולא תתבטל וכו', כי היא הארה אשר מעולם לא נהייתה כמוהו. זהו סוד וזכרם לא יסוף מן העולם וכו', כי בכל ימי הפורים האלה יהיה אותו הזכר קיים, ונתגלה אותו הארה.

לח

הקדמה לישוב קושיא ה

בתולדות מביא מִשָּׁל על מצות עונג שבת, והוא כבן מלך שנגלה לבין הפֶּרָשִׁים ורצה לשמוח בשמחת אביו, אלא שהוא בוש מהם לרקוד על שאינם מבנים ומרגשים בשמחתו, ועל כן נותן להם לשנות יין שירקדו מחמת היין, ואז יוכל הוא לרקוד מחמת שמחת אביו. וכן בשבת, כדי שהגוף החומרי לא יעכב את הנשמה יתירה מלהתענג מקדושת השבת, על כן יש מצוה לענוג את הגוף בשבת, וכשהגוף בעונג תוכל גם הנשמה להתענג על ה'.

[נגר] וואָס דען.

שטייט דאָס מִשָּׁל, דאָכט זיך מיר אין תולדות¹² נאָך, אין פריערדיגע ספרים. אין תולדות [ברענגט ער] אָקעגן שַׁבָּת¹³, [בטעם מצות] וְקִרְאתָ לְשַׁבָּת עֲנֵג (ישעי' נח, יג). זאָגט ער אַ מִשָּׁל, אַ בֶּן מֶלֶךְ איז פֶּאַרטרִיבן געוואָרן פונעם פֶּאַטער, ער איז געווען ערגעץ אין אַ פֶּרעמד לאַנד, צווישן פֶּויערן.

¹² בתולדות יעקב יוסף פרשת קדושים (אות א): דשמעתי בשם המגיד מו' מענדיל (מעיר באר, מגדולי תלמידי הבעש"ט), לתרץ קושיית התוספות במסכת ביצה (טו: ד"ה לו), שהקשו על הא דאמרין בש"ס (שבת קיח: ופסחים קיב:) עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, והוא נגד הש"ס (ביצה שס) דאמרין לוו עלי ואני פורע. ובאר על פי הש"ס (שבת קיח:): אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות וכו', למה דוקא ב' שבתות ולא שבת אחת. ופירש, כי אדם השלם צריך לשמור שבת בב' בחינות, האחד בדברים הנוגעים לגופו, וב' לנשמתו.

וביאר על פי מִשָּׁל לְמֶלֶךְ, שנשבע בנו יחידו בשבי הקֶשֶׁה מכולם, ועברו זמני זמנים, ותוחלתו נמשכה מלפדוהו ולהשיבו אל אביו. וברוב עתים ושנים הגיעוהו מכתב אביו המלך, לבל יתייאש שְׁמָה, ושלל לשכוח נמוסי המלכות בין זאבי ערב, כי עוד ידו נטויה להחזירו אל אביו על ידי כמה וכמה טעזקאות, במלחמה או בשלום וכו'. ומיד שמח בן המלך שמחה גדולה. אפס שהיה מגילת סתרים, ואי אפשר היה לו לשמוח בגלוי. מה עשה, הלך עם בני עירו אל בית היין או שאר דבר הַמְשָׁכֵר, והם שמחו ביין שמחה גשמיות, והוא שמח באגרת אביו וכו'. וככל החזיון הזה הוא ממש מצות עונג שבת אל הגוף שהוא החומר, במאכל ומשחה, כדי שיהיה פנאי להצדיק לשמוח שמחה ב', שהוא שמחת הנשמה בדביקות הש"י. כל היום, לבל יסיח דעתו מקדושת ומורא השבת, קל וחומר מתפילין (עיני תולדות פרשת נח ופרשת בבלה, ועוד) וכו'.

ובזה יובן קושיית התוספות, כי מה שאמרו עשה שבתך חול, ר"ל "שבתך" ולא של הקב"ה, יעשה חול, ולא יצטרך לבריות בתענוגי הגוף הגשמי. מה שאין כן שם אמר לוו "עלי", אז אני פורע. כשיעשה לצורך שמחת הנשמה לשם הקב"ה, אז הוא פורע וק"ל. וז"ש אילו שמרו שני שבתות, שני בחינות הנ"ל, שבת להגוף, ושבת לנשמה, והכל קאי על שבת אחת, ודאי מיד נגאלין, ודפח"ח -.

ועוד כתב בתולדות פרשת משפטים (אות יג): דזכרתי בכתבי במקום אחר ביאור ש"ס חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי וכו'. על דרך שביאר מורי זלה"ה (הבעל שם טוב) ושמרו בני ישראל את השבת וגו' (תשא לא, טז), משל לבן מלך שהיה בין פחותי ערך וכו', ודפח"ח. הרי כי לדביקות הש"י צריך לבסם החומר, על יעכב עצבות החומר דביקות הצורה על ידי שמחה בו יתברך ...

ובדרך זה שמעתי לבאר קושיית התוספות בש"ס דביצה ... מהרב המגיד מוהר"ם, כי לוו עלי יש לו ב' פירושים, א' לשון הלוואה, ב' לשון חיבור. וזה נמשך מזה, כי לחבר ולדבק עצמו בו יתברך, צריך ללוות כדי לשמח הגוף והחומר, שלא יעכב שמחת ודביקות הנשמה בו ית'. ובהו יובן לוו "עלי", אם ללוות כדי שיתחבר אליו, אני פורע. משא"כ אם רוצה ללוות לענא את עצמו, אז עשה "שבתך" חול ואל תצטרך לבריות...

אך שמעתי מקשים מה שאמר לוו עלי וכו', כי מי ילוה לעני. ויותר היה ראוי לצוות "המלוה", שילוה לעני כדי שיתענג לשמו ית'. ונראה לי בדבר מובן מצוה הנ"ל אם כסף תלוה את עמי וכו' (משפטים כב, כד) ... דכבר הזהירה תורה במצוה זאת שמצוה שילוה לעני כדי שיתענג לשמו ית'. והוה שאמר אם כסף תלוה וגו', כי "כסף" סובל ב' משמעות, ו"תלוה" סובל ג' משמעות, והכל אמת שזה נמשך מזה. כסף: א' כפשוטו, ב' לשון כוסף וחושק. תלוה: א' לשון לוה, ב' לשון מלוה כמשמעותו, ג' לשון חיבור ולויה. ובזה יובן אם כסף תלוה וגו', רצ"ל שכוסף וחושק שיתחבר וידבק בו ית', אז כסף תלוה, לוו עלי ואני פורע, משא"כ לענא עצמו, אז עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות ללוות. ולכן כתיב לשון "אם" כסף, כי הלוה הוא יודע אם כוסף וכוונתו לשם שמים או לא כנ"ל, משא"כ המלוה שאינו יודע כוונת הלב של הלוה ...

וכי תימא מה ענין ללוות לצרכי גוף שהוא אכילה ושתייה, לענין דביקות וחיבור הנשמה בו ית' שהוא ברוחני, לא על ידי אכילה ושתייה. לכך ביאר הפסוק עצמו, כי צריך כסף תלוה את עמי כדי 'שיתחבר' את העני עמי, כי החומר והגוף שהוא עני בדעת שאין לו שמחה בדביקות ה' רק בגשמי אכילה ושתייה, וכשנחסר זה הוא בעצבות, ומעכב הנשמה לידבק בו יתברך שהוא על ידי השמחה, לכך לוו עלי, לשמח החומר, שיהיה העני עמיך בשמחה, זה בגשמי וזה ברוחני. כמו במשל בן מלך הנ"ל שהיה בין פחותי ערך והגיעו מכתב מאביו המלך ורצה לשמוח, ונתן לפחותי ערך מיני משקה שישמחו בגשמי, ויהיה הוא יכול לשמוח ברוחני, והבן. [ועיין עוד

דערנאך האָט ער געהאַט אַ ידיעה אַז דער פּאָטער מאַכט חתונה^כ, ס'איז אַ גרויסע שְׂמִחָה [בבית אביו המלך], מ'מאַכט רַקְוִידים. האָט ער געוואָלט טייל נעמען [באותה שמחה], האָט ער אויך געוואָלט מאַכן רַקְוִידים.

נו אַז ער איז געווען צווישן די פויערן, [אויב] פלוצים אינמיטן טאָג ער וועט זיך נעמען טאַנצן, וועט מען אים אָנקוקן ווי אַ מְשׁוּגָע'נער.

האָט ער אָנגע'שפּוֹר'ט די פויערן. [אויך] די פויערן האָבן געטאַנצט ווייל זיי זענען געווען אָנגע'שפּוֹר'ט. נאָכדעם האָט 'ער' מיטגעטאַנצט, האָט ער דאָך שוין אודאי געקאַנט מיטטאַנצן.

נאָר 'די פויערן' האָבן געטאַנצט פאַר'ן שְׂכָרוֹת, און 'ער' האָט געטאַנצט ווייל דעם פּאָטער'ס שְׂמִחָה.

[וכן בשבת, הנשמה רוצה להתענג בקדושת השבת, וכדי שלא יפריע לה הגוף יש מצוה לענג הגוף בשבת ולשמח אותה, ומתוך כך כשהגוף שמח, הנשמה יכולה להיות משמחת בשמחה הרוחנית ולהתענג על ה' בקדושת יום השבת].

אַזוי זאָגט ער.

שם להלן ד"ה ואגב נבאר פסוק ויקחו לי תרומה, שחזר על זה בקצרה, ואח"כ בסוף הענין מבאר בזה גם החיוב לבסומי בפוריא, וכעין דברי רבינו כאן. אלא שביאור הסיפא עד דלא ידע וכו', מבאר שם לפי דרכו בקודש. ורבינו מוסיף לבאר זאת גם לפי פשוטו, ודו"ק].

ועוד כתב בתולדות פרשת תבוא (אות א): ששמעתי ממורי, משל לבן מלך שנשלח למרחקים לכפר אחד פחותי הערך, ובהאריך הזמן שמה הגיעו כתב מאביו המלך, ורצה לשמוח בו מאד, אך שחש מבני הכפר שילעילו עליו באומרים מה יום מיומים ושמחה מה זו עושה. מה עשה בן המלך, קרא לבני הכפר וקנה להם יין ושאר מיני יין המשכרים, עד ששמחו בעם יין, והוא מצא עת לשמוח מאוד בשמחת אביו, ודפח"ח. והנמשל מובן, כי הנשמה בושה לשמוח בשבת בתענוגי אביה המלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, בהנשמה יתירה שהוא לו אגרת שלומים מאביו, מחמת הגוף שהוא כבן כפר, לכך צוותה תורה לענג הגוף בשבת ויו"ט, ואז כשהגוף שמח בשמחת הגוף, אז יש פנאי לנשמה לשמוח בשמחת דביקות המלך הקב"ה, ודי בזה. - העולה מזה, דאין מקום לגוף לשמוח בשבת ויו"ט, כי אם כדי שיהיה אז פנאי לבן מלך שהיא הנשמה לשמוח בשמחת אביו שבשמים, מה שאין כן בלאו הכי וכו'. [ועיי"ש שמבאר באופן זה גם החיוב לבסומי בפוריא, ובה מבאר הסיפא עד דלא ידע לפי דרכו, עיי"ש].

[וע"ע שם מענין זה בפרשת בא אות ח, בהר אות ד. ובספרו צפנת פענח פרשת משפטים. וע"ע בקדושת לוי פרשת ויצא (ד"ה ובה) ופרשת בא (ד"ה או יבואר)].

ועיי"ן עוד בספרו צפנת פענח פרשת תרומה וזל"ק: ונראה לי לבאר ש"ס מגילה חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי וכו', ונראה לי דכתב בעל עקידה (בראשית, שער ג) כי תכלית הבריאה שנברא אדם מחומר וצורה, כדי שיעשה מחומר צורה, ואז יהיה הקב"ה מיוחד בתחתונים כמו שהוא מיוחד בעליונים וכו', יעו"ש... ובה יובן חייב אדם לבסומי בפוריא, הכוונה כי שמחה של השתיה בפורים יהיה הכוונה כי על ידי שמחת החומר יוכל הצורה לדבוק בו יתברך וכו', ובה נתבסס ונמתק הדין של החומר, שנעשה כסא אל הצורה שהוא רחמים בקדושה, וזהו עד דלא ידע בין ארור המן שהוא החומר והקליפה שנקרא ארור ובין מרדכי שהיה הצורה שנקרא ברוך, שנעשו כסא זה לזה וכו'.

^כ הדומה לשם המדע"ט הק' ומהרה"ק רבי מענדיל מברא, מיייר לענין מצות עונג שבת. אלא שהתולדות עצמו בפרשת משפטים ופרשת תבוא הוסיף לבאר דבזה יובן גם הגמרא חייב אדם לבסומי בפוריא וכו'. אלא שהסיפא עד דלא ידע מבאר שם בסוף הענין על פי דרך הסוד (וקרוב לזה באופן אחר, מבאר הסיפא בצפנת פענח תרומה, וכדוהובא לעיל), אבל בדברי רבינו נוסף לבאר גם הסיפא לפי דרך הפשט והדרוש.

^כ בתולדות עצמו הביא בהמשל, כי שמחת בן המלך היה על שהגיע לו מכתב מאביו. ואולי בספר אחר מובא המשל מענין שמחת מִשְׁתֶּה בבית אביו, וכמו שרבינו מזכיר עוד שכן הוא בספרים קדמונים. [אז אולי יתכן שרבינו אומר המשל כך, כדי להתאימו יותר להנמשל, על פי המבואר בכתבי האר"י שבשבת יש עלייה להשכינה הקדושה ולכל העולמות ויותר מבכל שאר הימים. וכן בפורים מתגלה אור גדול בעולמות העליונים. ולכן השמחה גדול מאוד בשמים, ועל כן הנשמה שנתרחקה ממקורה ושוכנת למטה בגוף האדם, רוצית לשמוח עם השמחה דלעילא, והבין].

לט

ישוב קושיא ה

וכמו כן הוא במצות שתיית היין ביום הפורים, דבכדי שהגוף לא יעכב את הנפש מלשמוח בפורים, על כן יש מצוה של שתיית היין ושמחת פורים, דכשהגוף שמח תוכל גם הנפש והנשמה לשמוח בקדושת היום

[וכן] ביי פורים, פורים איז די זעלבע זאך.

אפשר דער "גוף" אַמאָל איז נישט אַזוי מַרְגִּיש [השמחה בעיצומו של יום], שְׂפִיכּוּרִט מען אָן [דעם "גוף", והוא רוקד מחמת היין]. און דאָס "נַפֶּשׁ" דערנאָכדעם טאַנצט, פאַרוואָס, ווייל ס'איז "פּוּרִים", נישט ווייל ער האָט געטרינקען "וויין", [נאָר] ווייל ס'איז "פּוּרִים", [וואָס] ס'איז נאָך בעסער ווי דאָס. נישט פאַר'ן "וויין".

מ

עוד הקדמה לביאור המאמר

מה שבאמת אין הגוף מבין גם כן זאת, דראוי לשמוח מחמת עיצומו של יום בלבד, והו מחמת שנמצאים בעולם הנסיון המגושם, שישנם שם רשעים רבים שהם מבחינת ארור המון, וזה משפיע גם על הטובים שבקושי יוכלו להגביר הצורה על החומר

[נו אָבער] פאַרוואָס ברויך מען דאָס ?

פאַרוואָס זאָל נישט זיין דער "גוף" אויכעט אַזוי אויסגעאַרבעט [לשמוח בעיצומו של יום לבד] ? !

[נאָר] פאַרוואָס, ווייל ס'איז דאָ אויף דער וועלט זייער אַסאך הֶמָן'ס !

די וועלט איז מגושם !

מ'ליגט אין אן עולם הַנְּסִיּוֹן !

[און אַז] מ'דרייט זיך אַרום אין 'אַזאַ' וועלט, קען מען דעם "גוף" נישט אַזוי 'אויסאַרבעטן'.

מא

וכמו שפירשו בפסוק טוב מעט לצדיק מהמון רשעים רבים,

כי מחמת השפעת המון רשעים רבים, 'נתמעט הטוב' גם אצל הצדיק

[ווי] זיי טייטשן דאָך^ל [בביאור הפסוק] טוב מעט לצדיק מהמון רשעים רבים (תהלים לו, טז), [דהכוונה כי טוב מעט לצדיק] ס'קומט 'ווייניגער' אָן פונעם 'גרוט' פאַר'ן 'צדיק', [והסיבה] דורכ'ן הֶמָן רשעים רבים, דער הֶמָן רשעים רבים איז מְשַׁפֵּיעַ [גם על הצדיק לגרוע בעבודתו].

^ל בעבודת ישראל (ויחי, ד"ה בן פורת): וקבלנו מהצדיק הגאון רא"ק (רבי אברהם קאליסקער) זצ"ל בפירוש הפסוק טוב מעט לצדיק, שהטוב הוא מעט אצלו, על ידי [המון רשעים רבים] וכו' שמתרבים, אָז חלילה גובר כח הטומאה כל כך, עד שבאפס מה מתמעט טובו וצדקתו, וזה "טוב מעט" לצדיק וגו'.

ועוד שם בעבודת ישראל (שמיני, ד"ה וישא אהרן): על פי מה שאמר מורי ז"ל בפסוק טוב מעט לצדיק מהמון רשעים רבים, פירוש כי על ידי מעשה הרשעים וכתמי פגמי עוונותיהם, נטמא הארץ, עד שנכנס איזה כחם אפילו בעבודת חכמי דורם, שאין להם בהירות כל כך וגדלות המוחין כראוי. וכמו שאמר משה (וירא ט, כט) כְּצִאתִי אֶת הָעֵיר אֶפְרַיִם אֶת כְּפִי אֶל ה', ופירש"י מחמת שהעיר היתה מלאה גילולים ע"ש. וזה פירוש טוב מעט לצדיק, זה 'שהטוב' הוא בבחינת 'מעט' לצדיק, הוא על ידי הֶמָן רשעים רבים, עכ"ל החכם ז"ל. ומפיו אנו למדיק, כי כמו שברבות רשעים יאָנח צדיק, ומכל שכן בַּרְבוֹת צִדִּיקִים, או בהתאסף יחד שבטי ישראל לעבוד ה', ממילא מתרבה הקדושה ומתעלה הצדיק יותר, כי מדה טובה מרובה. [נועז"ש בדרוש לפסח שני, ובליקוטים במסכת חגיגה].

[וכנראה שרא"ק אמר לו כן בשם רבו המגיד ממעזריטש, כי כן מובא בשם העבודת ישראל בשם המגיד בספר דעת משה לבנו ישראל בפרשת עקב, ובדברי אלימלך לנכדו בא' דסוכות. וכן מה שכתב בשם מורי ז"ל, אולי הכוונה על המגיד ממעזריטש שהעבודת ישראל נסע עוד אליו, או על רבו המובהק הרבי ר' אלימלך (בשם המגיד), וכמובא פירוש זה בספר דברי שלום קידינאו (פ' אמור) בשם הר"ר א.].

מב

אמנם לעתיד יתבטלו כל כוחות הרע של הרשעים, וישאר רק הניצוץ הקדוש שבתוכם להכרח חיותם, וכפירוש הרמ"ע מפאנו בפסוק וַיִּחַפְּרוּ וַיִּאֲבְדוּ וגו' וַיִּדְעוּ כִּי אֶתָּה שִׁמְךָ ה', ועל כן אז שוב ידגיש גם "הגוף" לשמוח מחמת קדושת היום בלבד, ולכן לא יהיה עוד צורך להחזיר של בסומי "ביין"

[אבל יבא זמן וואָס] אַמאָל וועט דאָך זיין [ביטול כל כוחות הרע של הרשעים].

[ווי] דער רמ"ע מפאנו זאָגט^{לא}, [בביאור הפסוק (תהלים פג, יח-ט) יִבְשׁוּ יִיבְהֱלֹ עַדִּי עַד] וַיִּחַפְּרוּ וַיִּאֲבְדוּ, וַיִּדְעוּ כִּי אֶתָּה שִׁמְךָ ה' [לְבַדָּךְ עֲלִינוּ עַל כָּל הָאָרֶץ], זיי וועלן 'פאַרלוירן' ווערן און זיי וועלן 'וויסן'. [ולכאורה] וואָס הייסט, אַז זיי וועלן 'פאַרלוירן' ווערן, וויאָזוי וועלן זיי 'וויסן'.

זאָגט ער, ווערט פאַרלוירן ווערט נאָר פאַרלוירן די קליפּה, אָבער אַ ניצוץ הַקָּדוֹשׁ איז דאָך דאָ אין יעדן [גם בהרשעים, און] דער ניצוץ הַקָּדוֹשׁ וועט בלייבן, [וממילא] דער ניצוץ הַקָּדוֹשׁ וועט 'וויסן' [כי אֶתָּה שִׁמְךָ ה']. [עד כאן דברי הרמ"ע מפאנו].

מג

[ונמצא כי] אַמאָל וועט [נאָך] זיין רוח הַטּוֹמָאָה יַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ (זכרי' יג, ב), וועט זיין "אויס הַמֶּן". [אָבער] ס'איז דאָ [בתוכו] אַ ניצוץ הַקָּדוֹשׁ, [שזה יתקיים גם לעתיד]. 'דער' וועט זיין פּונקט אזוי ווי מַרְדֵּכָי.

[וממילא] ווען מ'וועט "דאָרט האַלטן", וועט מען שוין נישט ברויכן קיין "וויין". [כי אף 'הגוף' יתעורר לשמוח מחמת עיצומו של יום בלבד].

מד

ביאור המאמר

ולזה אמרו חייב אדם לבסומי בפּוֹרְיָא, ופירש"י להשתכר "ביין", ועד מתי יש חיוב זה, "עד" דלא ידע בין ארוך הֶמֶן לְבַדָּךְ מַרְדֵּכָי, והיינו לעתיד כשלא ישאר רק הניצוץ הק' שהיה בקרבם, ולא יהיה עוד חילוק בין המן למרדכי, כי אותו הניצוץ הק' הוא בשוה מצד הקדושה כמו מרדכי והצדיקים. דאז שוב לא יצטרך לבסומי "ביין" דאָס איז דער פֿשט אין די גמרא. חייב אדם לבסומי בפּוֹרְיָא, זאָגט רש"י [לבסומי, להשתכר] "ביין", מ'זאָל זיך מְבַסֵּם זיין ביינ'.

^{לא} בספרו עשרה מאמרות (חקור דין, ב' ע'): כי "הכנת" של רשעים, דהיינו קשורם והתחברם, כי הא דמיכנפי בי עשרה וגנבי כשורא (קידושין פ, ב), או "דָּרָךְ" רָשָׁעִים כדברי המלך נעים זמירות (תהלים א, ו), היא 'האובדת' לגמרי, עם 'הפזור' המשובח ויפה להם [שעל זה אמרו (סנהדרין עא, ב) 'פזור' לרשעים מנאה להם והנאה לעולם], כדכתיב (תהלים צב, י) וַיִּתְּקְרוּ כָּל פְּעֻלֵּי אָנָן, כי קֶשֶׁר רשעים אינו מן המנין (סנהדרין כו, ב). אבל רשעים עצמם יועיל אליהם המירוק באחרית הימים כמו שיבא. ועל דרך זה אנו צריכין לפרש בכל מקום את הכתובים המגומים עליהם, כגון כי רָשָׁעִים יאֲבִדוּ (תהלים לו, ב), שהכוונה היא כמו שפירש להלן (שם ק, לה) וְרָשָׁעִים עוֹד אֵינֶם, שהוא נמשך לרישיה דקרא וְתָמוּ חַטָּאִים [שפירשו בגמרא (ברכות י) יתמו 'חטאים' אבל] לא 'חוטאים', ואינם עוד רשעים, אבל עתידים לתקן במשפט צדק עם שינוי השם שינוי מקום שינוי מעשה, כי לא דבר רק הוא. וכן (תהלים סח, א) יאֲבִדוּ רָשָׁעִים מִפְּנֵי אֱלֹקִים, כי אמנם לפיוס הדין צריך לאבדם, אבל משנתפייס הדין ישובו להיות 'כאבידה' המתבקשת. ואפילו גָּבַל וְעָמַל וְעָמַלְק (תהלים פג, ח) וכל אותו קשר רשעים שהחזיר עליו אָסָף את העליונים לאמר (שם, ב) אֱלֹקִים אֵל דָּמִי לָךְ אֵל תַּחֲרֹשׁ וְאֵל תִּשְׁקֹט קָל, מה כתיב ביה [בסוף המזמור] (שם, יח-ט) יִבְשׁוּ יִיבְהֱלֹ עַדִּי עַד וַיִּחַפְּרוּ וַיִּאֲבְדוּ, ואחרי כן כתיב וַיִּדְעוּ כִּי אֶתָּה שִׁמְךָ ה' לְבַדָּךְ, שהוא להם תיקון גדול. וזה יספיק אל המכוון הנה. עכ"ל הרמ"ע.

ורבינו היה רגיל להביא דברי הרמ"ע בסגנון שמוכח תוכן דבריו בייטב פנים (לשמיני עצרת, אות טז) וז"ל: לעתיד כי רוח הַטּוֹמָאָה יַעֲבֹר מִן הָאָרֶץ (זכרי' יג, ב), אז יהפוך אֵל עַמִּים שִׁפָּה ברורה יחד לקרא כולם בשם המיוחד (צפני' ג, ט) וכו', נמצא אז גם הם ימעטו את עצמם ואת כבודם לפניו יתברך ויכרעו כל ברך, וכדכתיב גבל ועמון ועמלק עשה להם כמדיו וגו', וַיִּחַפְּרוּ וַיִּאֲבְדוּ וַיִּדְעוּ כִּי אֶתָּה שִׁמְךָ ה' לְבַדָּךְ עֲלִינוּ עַל כָּל הָאָרֶץ. ולכאורה יפלא אם 'יאבדו' איך 'ידעו', על כן פירש הרמ"ע ז"ל בעשרה מאמרות שרצונו לומר שהקליפה והרע שלהם זה יאבד, אבל הטוב וחיות הקדושה שבהם ישאר, ועל זה אמר וידעו כי אתה וגו'. - וכן כתב גם בספרו רב טוב (לך לך, דף יא:). [ולפלא כי רבינו היה רגיל להזכיר דברי הרמ"ע אלא פנים הפורים, בכמה שנים, ומי בא בסדור].

[נו] ווילאנג וועל איך דאָס ברויכן [לבסס "ביין"]. פאַרוואָס איז מיר נישט גענוג דער "עיצומו של יום"?

[לזה אמר] וויסטו ווילאנג דו וועסט דאָס ברויכן, "עד" דלא ידע בין אָרור הָמָן [לָפְרוּף מְרֻדִּים], "ביז" דו וועסט קומען צו 'דעם' מצב [בעת הישועה שלימה], דו וועסט זוכה זיין צו דערלעבן דעם מצב פון רוח הַטּוּמָאָה יַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ, וועט נישט זיין קיין 'הָמָן' אויף דער וועלט [וישאר רק הניצוץ הקדוש שהוא שוה למרדכי, און] מ'וועט גאָרנישט וויסן [לחלק] בֵּין אָרור הָמָן לָפְרוּף מְרֻדִּים, [דעמאָלטס] וועט מען שוין נישט ברויכן קיין "וויין", וועט זיך 'אויפהערן' דער חייב אָדָם לְבָסוּמִי.

[ווייל] דעמאָלט וועט מען שוין נישט ברויכן קיין "וויין", וועט גענוג זיין דער "עיצומו של יום".

דאָס איז דער פֿשט דאָכט זיך מיר.

מה

(רבינו פונה להכותבים): ס'איז נכון הדבר, ס'איז קרוב לאמת.

ביין?

[דכוונת הגמרא הוא כי] דעמאָלטס איז שוין [גענוג העיצומו של יום].

איבערדעם זאָגט מען, וואו לאַנג איז [נוהג] דער חייב אָדָם לְבָסוּמִי בְּפוּרֵי? "ביז" דעמאָלטס! [אַבער] דעמאָלטס וועט זיך דאָס אויפהערן [חשוב שתיית היין].

מו

סיום התורה - וברכת הקורש

דער באַשעפער זאָל העלפֿן:

ס'זאָל נמשך ווערן אין דעם טאָג פון דעם עיצומו של יום (כאופן שלישי), [שיתקיים] וְרַבִּים מַעֲמֵי הָאָרֶץ מִתְּיָהֲדִים (כאופן ראשון).

אפשר [יש לרמוז בזה, אַז] 'אונז' זאָל מיר זיין מִתְּיָהֲדִים. 'אונז' זאָל מיר ווערן "אידן" ווי ס'קער צו זיין.

און טאָקע ווי די עַמִּי הָאָרֶץ זענען [געווען]. ווען מ'העט מיר כאָטש געווען אַזוי ווי די עַמִּי הָאָרֶץ [=עמי הארצים שבישראל] וואָס זענען געווען 'דעמאָלטס'. [אַז] מ'זאָל זיין אַן אִישׁ "יהודי", זיין אַ כּוֹפֵר בַּעֲבוּדָה זָרָה (כדלעיל אות טו). ס'זאָל זיין "מִתְּיָהֲדִים".

דער אייבירשטער זאָל העלפֿן טאָקע במהרה.

